

Suomija gavo suverenitetą Alandų salų atžvilgiu, tačiau buvo įpareigota užtikrinti Alandų salų gyventojams galimybę išlaikyti savo švedų kalbą, kultūrą ir vietinius papročius bei įgyvendinti 1920 metais Alandams pasiūlytą savivaldos sistemą. Sprendimas buvo papildytas sutartimi tarp Suomijos ir Švedijos, numatančia, kaip bus vykdomos suteiktos garantijos. Tautų Sąjunga taip pat nusprendė, kad turi būti sudaryta sutartis dėl Alandų salų demilitarizavimo ir neutralizavimo, siekiant, kad ateityje Alandai niekada nekeltų karinės grėsmės Švedijai. Po to, kai 1920 metų savivaldos įstatymas buvo papildytas nuostatomis dėl žemės įsigijimo ir teisės balsuoti, 1922 metais buvo suorganizuoti pirmieji rinkimai į parlamentą. Landstingas, kaip tuomet buvo vadinamas dabartinis Lagtingas, į pirmąjį savo posėdį susirinko birželio 9 dieną, kuri šiandien švenčiama kaip Alandų savivaldos diena. Nuo to laiko savivaldos įstatymas iš esmės buvo peržiūrėtas du kartus – 1951 ir 1993 metais.

ALANDŲ SALŲ PILIEČIO TEISĖ

Alandų salų piliečio teisės turėjimas yra būtinas siekiant: teisės balsuoti ir būti išrinktam Lagtingo rinkimuose; teisės valdyti ir disponuoti nekilnojamoju turto regione; teisės verstis ekonomine veikla regione. Teisės valdyti ir disponuoti nekilnojamoju turto apribojimais buvo įvesti siekiant žemę išlaikyti Alandų gyventojų nuosavybe. Tačiau Alandų salų piliečio teisė nesukelia jokių kliūčių norintiesiems apsigyventi regione. Alandų salų piliečio teisė įgyjama nuo gimimo, jeigu nors vienas iš tėvų tokią teisę turi. Atvykėliai, išgyvenę Alanduose penkeris metus ir turintys patenkinamas švedų kalbos žinias, taip pat gali kreiptis dėl Alandų salų piliečio teisės suteikimo. Ją gali gauti tik Suomijos piliečiai. Alandų vyriausybė iš reikalavimo turėti Alandų salų piliečio teisę gali padaryti išimtį pageidaujantiems įsigyti nekilnojamojo turto ar plėtoti ekonominę veiklą. Asmuo, išgyvenęs už Alandų ribų ilgiau nei penkerius metus, Alandų

salų piliečio teisę praranda.

KALBOS NUOSTATOS

Pagal savivaldos įstatymą Alandai yra išimtinai švediškai kalbantis regionas. Tai reiškia, kad švedų kalba yra oficiali regiono, savivaldybių ir valstybės administracijos kalba. Raštai ir kiti dokumentai, valstybinių žinybų siunčiami į Alandus, privalo būti parašyti švediškai. Ugdymo kalba mokyklose, finansuojamose iš biudžeto lėšų, taip pat yra švedų.

DEMILITARIZACIJA

Alandų salos yra demilitarizuotos. Tai reiškia, kad čia draudžiama apsistoti karinėms pajėgoms ir statyti karinius įtvirtinimus. Alandai taip pat yra paskelbti neutralia zona ir negali būti įtraukti į karo veiksmus. Kai Alandų salos 1809 metais buvo prijungtos prie Rusijos imperijos, rytinėje pagrindinės salos pakrantėje buvo pradėta statyti didelė Bumasundo tvirtovė. Krymo karo metu tvirtovė buvo užpulata ir užimta Prancūzijos ir Anglijos karinių pajėgų. Per 1856 metus Paryžiuje vykusias taikos derybas Alandų salos buvo demilitarizuotos vienašališku Rusijos

įsipareigojimu.

Kai Tautų Sąjunga 1921 metais priėmė sprendimą dėl valstybinės Alandų priklausomybės, kartu buvo nuspręsta sudaryti tarptautinę konvenciją, kurioje buvo patvirtintas 1856 metų Alandų demilitarizavimas ir salos paskelbtos neutralia zona.

Konvenciją pasirašė dešimt valstybių. Rusija nėra 1921 metų konvencijos dalyvė, tačiau 1940 metų Maskvos sutartyje dėl Alandų salų ir 1947 metų Paryžiaus taikos sutartyje įtrauktos nuostatos dėl Alandų demilitarizavimo, nors neminimas jų neutralizavimas.

Asmenys, turintys Alandų salų piliečio teisę ir atvykę į Alandus jaunesni nei dvylikos metų, yra atleisti nuo karinės tarnybos.

ALANDŲ SALOS PASAULYJE

BENDRADARBIAVIMAS SU ŠIAURĖS ŠALIMIS

Nuo 1970 metų Alandų saloms atstovaujama Šiaurės šalių Taryboje. Lagtingas iš savo narių į Tarybą renka du atstovus, kurie kartu su Alandų vyriausybės paskirtais atstovais sudaro Alandų delegaciją Šiaurės šalių Taryboje. Alandų vyriausybė taip pat dalyvauja Šiaurės šalių Ministrų Tarybos darbe.

ALANDŲ SALOS EUROPOS SĄJUNGOJE

Pagal savivaldos įstatymą užsienio reikalų politika nėra perduota Alandų salų atsakomybei, o yra bendra visai šaliai. Nepaisant to, Alandai turi galimybę daryti įtaką toms tarptautinėms sutartims, kurios apima nuostatas, priklausančias Alandų kompetencijos sferai. Savivaldos įstatyme minima, jog Suomijai pasirašant tokią tarptautinę sutartį reikalingas Lagtingo pritarimas, kad ji įsigaliotų ir Alanduose. Kai Suomija 1995 metais tapo Europos Sąjungos nare, reikėjo Lagtingo pritarimo, kad Alandai taip pat prisijungtų prie ES. Parlamento pritarimas buvo duotas po to, kai Alandų gyventojai savo nuomonę išreiškė dviejuose referendumuose

ir po susitarimo, jog Alandų santykis su ES teisės normomis bus reglamentuojamas atskiru protokolu. Pagal šį protokolą, kuris įtrauktas į Suomijos prisijungimo prie ES sutartį, Alandai nepriklauso ES Mokesčių sąjungai. Protokole taip pat numatytos išimtinės nekilnojamojo turto įsigijimo ir teisės verstis ekonomine veikla Alandų salose taisyklės bei patvirtintas specialus Alandų salų statusas tarptautinės teisės atžvilgiu.

Nuo 1984 metų Alandų salos turi savo pašto ženklus

ALANDŲ SALOS KAIP MODELIS

Politikai, mokslininkai ir žurnalistai iš viso pasaulio dažnai studijuoja Alandų salų modelį kaip sėkmingo mažumų problemos sprendimo pavyzdį. Valdžios pasidalijimas tarp Alandų ir Suomijos bei abiejų šalių pritarimo reikalavimas norint jį pakeisti, Alandų salų piliečio teisė, teisės įsigyti žemę apribojimais bei galimybė daryti įtaką tarptautinėms sutartims kelia ypatingą susidomėjimą. Alandų salų atvejis taip pat unikalus tuo, kad savivalda egzistuoja jau ilgą laiką, išėitis buvo rasta išvengus ginkluoto konflikto bei tai, kad Alandai yra tiek savavaldis, tiek ir demilitarizuotas regionas.

**Ålands
landskapsregering**

PB 1060 AX-22111 Mariehamn
Tel. +358-18-25000 Fax. +358-18-19155
info@ls.aland.fi www.ls.aland.fi

ALANDŲ SALOS

– savavaldis regionas

LAGTINGAS – ALANDŲ SALŲ PARLAMENTAS

Savivalda suteikia Alandų salų gyventojams teisę leisti įstatymus, susijusius su regiono vidaus reikalais, bei naudoti savo biudžetines galias. Alandų įstatymų leidybos organas, vietinis parlamentas, vadinamas Lagtingu. Parlamentas skiria Alandų vyriausybę (landskapsregeringen).

Alandų savivaldą reglamentuoja Alandų salų savivaldos įstatymas. Jo pataisas gali atlikti Suomijos parlamentas konstitucine tvarka tik gavęs Alandų Lagtingo pritarimą. Tai reiškia, kad keičiant galių pasiskirstymą tarp Alandų salų ir Suomijos, reikalingas abiejų šalių sutikimas. Šiuo metu galiojantis savivaldos įstatymas, trečias iš eilės, įsigaliojo 1993 metų sausio 1 dieną.

Kurių sričių įstatymus turi teisę leisti Lagtingas?

Savivaldos įstatyme išvardijamos tos sritys, kurių įstatymų leidybos teisę turi Alandų parlamentas. Svarbiausios jų yra šios: švietimas, kultūra ir senovės paminklų apsauga; sveikatos ir aplinkos apsauga; ekonomikos sektoriaus rėmimas; vidaus transportas; vietos valdžia;

policija; paštas, radijas ir televizija. Šiose srityse Alandų salos funkcionuoja beveik kaip nepriklausoma valstybė su savais įstatymais ir administracija.

Kurios sritys priklauso centrinės valdžios kompetencijai?

Tose srityse, kur Lagtingas neturi įstatymų leidybos teisės, galioja Suomijos įstatymai ta pačia tvarka, kaip ir visoje šalyje. Keli šių sričių pavyzdžiai: užsienio politika; dauguma civilinės ir baudžiamosios teisės sričių; teismų sistema; muitų sistema; valstybiniai mokesčiai.

Tam, kad Alandų interesai būtų apginti ir šiose srityse, Alandų salos turi vieną atstovą Suomijos parlamente. Parlamento narys iš Alandų salų renkamas ta pačia tvarka, kaip ir kiti Suomijos parlamentarai. Suomijos vyriausybei Alanduose atstovauja gubernatorius (landshövding), kurį skiria respublikos prezidentas bendru sutarimu su Lagtingo pirmininku. Specialiosios gubernatoriaus funkcijos yra pirmininkauti Alandų delegacijai bei prezidento pavedimu atidaryti ir uždaryti Lagtingo sesiją.

Kaip renkamas Lagtingas?

Lagtingas, kurį sudaro 30 narių, renkamas kas ketveri metai slaptu balsavimu, vadovaujantis proporcingo atstovavimo sistema. Balsuoti gali visi 18 metų sulaukę asmenys. Alandų salų piliečio teisės turėjimas yra būtina sąlyga norint balsuoti ar būti išrinktam.

Politinis žemėlapis

Po rinkimų 2003 metų spalį, parlamente yra septynios politinės grupės:

Alandų centras (Åländsk Center)	7 mandatai
Alandų liberalai (Liberalerna på Åland)	7 mandatai

Alandų socialdemokratai (Ålands socialdemokrater)	6 mandatai
Nuosaikieji (Frisinnad Samverkan)	4 mandatai
Nepriklausoma koalicija (Obunden samling)	3 mandatai
Alandų ateitis (Ålands Framtid)	2 mandatai
Alandų progreso grupė (Ålands framstegsgrupp)	1 mandatas

Politinės grupės Alanduose yra nepriklausomos nuo užsienio partijų, tačiau turi panašų ideologinį pagrindą kaip ir jų atitikmenys pasaulyje.

Ekonominė savivalda

Pagrindinė Lagtingo užduotis, be įstatymų leidybos, yra regiono biudžeto tvirtinimas. Biudžeto pajamas sudaro savos regiono pajamos bei bendroji išmoka iš Suomijos vyriausybės. Pastaroji yra dalies mokesčių, kuriuos Alandų gyventojai moka Suomijos valstybei, grąžinimo forma.

Kaip visoje šalyje, taip ir Alanduose, valstybė renka mokesčius, muitus ir kitas rinkliavas. Atsilygindama valstybė nacionaliniame biudžete Lagtingo disponavimui paskiria pinigų sumą, kuri sudaro 0,45 proc. valstybės pajamų, išskyrus valstybines paskolas. Ši pinigų suma naudojama tiems regiono reikalams, kurie kitu atveju turėtų būti tvarkomi valstybinių žinybų. 2003 metais ji sudarė 160 milijonų eurų.

Įstatymų leidybos kontrolė

Lagtingo priimti įstatymai siunčiami respublikos prezidentui, kuris gali panaudoti savo veto teisę tik dviem atvejais: jei Lagtingas viršijo savo įstatymų leidybos įgaliojimus arba jei įstatymas turi įtakos Suomijos išorės ar vidaus saugumui. Prezidento sprendimas yra paremtas Alandų delegacijos, kartais ir Aukščiausiojo teismo nuomone. Pusė Alandų delegacijos narių skiriama Suomijos vyriausybės, kita pusė – Alandų Lagtingo.

ALANDŲ SALŲ VYRIAUSYBĖ

VYRIAUSYBĖ

Vyriausybei, kurioje gali būti daugiausia aštuoni nariai, vadovauja pirmininkas (lantrådet).

Vyriausybę skiria Lagtingas pagal parlamentinius principus pasibaigus deryboms tarp politinių grupių. Derybomis siekiama, kad vyriausybė turėtų kuo platesnę parlamento daugumos paramą, tačiau leidžiama formuoti ir mažumos vyriausybę.

Administracija

Alandų vyriausybei talkina bendroji administracija, susidedanti iš centrinio administracinio organo ir šešių jo skyrių. Bendroji administracija prie Alandų vyriausybės yra atsakinga už tų sričių administravimą, kuriomis pagal savivaldos įstatymą turi rūpintis ne valstybė, o pats regionas. Tai reiškia, kad Alandų vyriausybė ir bendroji administracija atlieka tas funkcijas, už kurias kitose Suomijos dalyse yra atsakinga Suomijos vyriausybė ir ministerijos, apskričių administracijos bei įvairūs centriniai administraciniai organai.

SAVIVALDOS PRADŽIA

Kaip tokia nedidelė gyventojų grupė gali turėti tokią placią savivaldą?

Kiek pamenama, Alandų gyventojai visuomet kalbėjo švediškai, o jų kultūra buvo labai panaši į Švedijos. Istorikai Alandai taip pat priklausė Švedijos karalystei (kai kuriais laikotarpiais turėdami teisę į palyginti nepriklausomą valdymą) iki pat 1808-1809 metų karo, kai Švedija buvo priversta perleisti Suomiją ir Alandus Rusijai. Taip Alandų salos tapo Suomijos Didžiosios kunigaikštystės dalimi. Kai Rusijos imperija ėmė griūti, 1917 metų rugpjūtį visų Alandų savivaldybių atstovai susirinko į slaptą susirinkimą Alandų liaudies aukštojoje mokykloje. Ten buvo nuspręsta reikalauti susijungimo su savo senąja tėvyne Švedija. Šį pageidavimą, paremtą didžiosios daugumos suaugusių vietinių gyventojų pasirašyta peticija, Alandų atstovai įteikė Švedijos karaliui ir vyriausybei.

1917 metų gruodį Suomija paskelbė savo nepriklausomybę remdamasi tuo pačiu tautos apsisprendimo teisės principu, kurį alandiečiai buvo pasitelkę siekdami susijungti su Švedija. Tačiau Suomija nebuvo pasirengusi patenkinti šio Alandų gyventojų reikalavimo ir vietoj to norėjo jiems suteikti tam tikrą vidinę savivaldos formą. 1920 metais Suomijos parlamentas priėmė savivaldą reglamentuojantį įstatymą, tačiau alandiečiai jį atmetė.

Atsižvelgiant į tarptautinį Alandų klausimo pobūdį, jis buvo perduotas spręsti naujai susikūrusiai Tautų Sąjungai. Jos taryba 1921 metų birželį priėmė kompromisinį sprendimą, pagal kurį nė viena iš konfliktuojančių šalių – Suomija, Švedija ir Alandai – neliko pralaimėjusi.

Nuo 1954 metų Alandų salos turi savo vėliavą

Alandų vėliava